

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIKTA YALINLIK VE KARMAŞA

Mimar Betül ORTAÇ

FBE Mimarlık Anabilim Dalı Bilgisayar Ortamında Mimarlık Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necati İNCEOĞLU

Prof. Dr. C. Ya. Pakdi
Prof. Dr. Erme AYŞU

İSTANBUL, 2004

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	iv
ÇİZELGE LİSTESİ	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	1
1.2 Araştırmanın Kapsamı	1
1.3 Araştırmanın Yöntemi	1
2. YALINLIK KAVRAMI	2
2.1 Yalınlık Kavramının Tanımı	2
2.2 Düşünce ve İnanç Sisteminde Yalınlık Kavramı	2
2.3 Mimarlıkta Yalınlık Kavramı	3
2.3.1 Aydınlanma Çağı Öncesi	3
2.3.2 Aydınlanma Çağı Mimarlığı	5
2.3.2.1 Rasyonalizm	5
2.3.3 Modernizm	6
2.3.3.1 De Stijl	8
2.3.3.2 Pürizm	9
3. MİMARLIKTA MİNİMALİZM	11
3.1 Minimalizm ve Uzakdoğu Kültürü	12
3.2 Minimalizmin Özellikleri	13
3.2.1 Işık-Gölge ve Renk	13
3.2.2 Form	14
3.2.3 Malzeme ve Detay	15
4. KARMAŞA KAVRAMI	17
4.1 Karmaşa Kavramının Tanımı	17
4.2 Mimarlıkta Karmaşa Kavramı	17
5. ALAN ÇALIŞMASI	21
5.1 Anıtkabir Proje Yarışması	21
5.2 Sümerbank Proje Yarışması	24
5.3 Belediyeler Bankası Proje Yarışması	26
5.4 İstanbul Adalet Binası Proje Yarışması	28
5.5 Vakıf İş hanı Proje Yarışması	29
6. SONUÇ	32

KAYNAKLAR.....	34
ÖZGEÇMİŞ.....	36

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Stonehenge, Amesbury, İngiltere [1]	4
Şekil 2.2 Shaker kasabası, Canterbury, New Hampshire [3].....	5
Şekil 2.3 House at Weissenhof, Stuttgart, Germany [4].....	6
Şekil 2.4 Louvre piramidi, I.M Pei, Paris, Fransa [5].....	6
Şekil 2.5 New national gallery, Mies Van Der Rohe, Almanya [6].....	7
Şekil 2.6 Tugendhat evi, Mies Van Der Rohe, Brno [7]	8
Şekil 2.7 Schroder evi, G.T. Rietveld, Utrecht, Hollanda [8]	9
Şekil 2.8 Villa Savoye, Le Corbusier, Poissy, Fransa [9]	9
Şekil 3.1 Donald Judd [11].....	11
Şekil 3.2 Minotti koleksiyonu [12].....	11
Şekil 3.3 Işık kilisesi, Tadao Ando, Osaka, Japonya [14].....	13
Şekil 3.4 Daylight museum, Tadao Ando, Japonya [15].....	14
Şekil 3.5 Farnsworth house, Mies Van Der Rohe, Illinois [16]	15
Şekil 3.6 Barcelona pavyonu, Mies Van Der Rohe, Barcelona, İspanya [17].....	16
Şekil 3.7 Kidosaki House, Tadao Ando, Tokyo, Japonya [18]	16
Şekil 4.1 Vanna Venturi House, Robert Venturi, Philadelphia, Pennsylvania [19].....	18
Şekil 4.2 Disney House, Michael Graves, Burbank, Kaliforniya [20]	19
Şekil 4.3 Guggenheim müzesi, Bilbao, İspanya [21]	19
Şekil 4.4 BMW Welt, Coop Himmelblau, Münih, Almanya [22]	20
Şekil 5.1 Anıtkabir proje yarışması 1.ödü, Emin Onat ve Orhan Arda (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106)	22
Şekil 5.2 Anıtkabir proje yarışması, Arnaldo Foschini (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106).....	23
Şekil 5.3 Anıtkabir proje yarışması, Giovanni Muzio (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106).....	23
Şekil 5.4 Anıtkabir proje yarışması, Sedat Hakkı Eldem (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106).....	23
Şekil 5.5 Anıtkabir proje yarışması, Clemens Holzmeister (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106) ..	24
Şekil 5.6 Sümerbank proje yarışması 1.ödü, Seyfettin Erkan (Arkitekt Dergisi, 1935, 68-73)25	
Şekil 5.7 Sümerbank proje yarışması 2.ödü, F.A. Breuhaus (Arkitekt Dergisi, 1935, 68-73) 25	
Şekil 5.8 Sümerbank proje yarışması, Sedat Hakkı Eldem (Arkitekt Dergisi, 1935, 68-73) ...	25
Şekil 5.9 Belediyeler bankası proje yarışması 1.ödü, Seyfi Arıkan (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291)	26
Şekil 5.10 Belediyeler bankası proje yarışması 2.ödü, Mimar İrfan ve Nizamettin (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291).....	27
Şekil 5.11 Belediyeler bankası proje yarışması 3.ödü, Mimar Celal ve Reşat (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291).....	27
Şekil 5.12 Belediyeler bankası proje yarışması, Ahmet Sabri ve Emin Onat (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291)	27
Şekil 5.13 İstanbul Adalet binası proje yarışması 1.ödü, Emin Onat ve Sedat Hakkı Eldem (Arkitekt Dergisi, 1949, 179-185).....	28
Şekil 5.14 İstanbul Adalet binası proje yarışması 2.ödü, Nevzat Erol ve Maruf Önal (Arkitekt Dergisi, 1949, 179-185).....	29
Şekil 5.15 İstanbul Adalet binası proje yarışması 3.ödü, R. Bediz, D. Kamçıl, F. Meteğil (Arkitekt Dergisi, 1949, 179-185).....	29
Şekil 5.16 Vakıf iş hanı proje yarışması 1.ödü, Fasih Meteğil (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219).....	30
Şekil 5.17 Vakıf iş hanı proje yarışması 2.ödü, Reha Ortaçlı, Fethi Tulgar (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219)	31
Şekil 5.18 Vakıf iş hanı proje yarışması 3.ödü, Edip Onat (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219)31	
Şekil 5.19 Vakıf iş hanı proje yarışması 3.ödü, Fatın Uran (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219)31	

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1 Anıtkabir Proje Yarışması	22
Çizelge 2 Sümerbank proje yarışması	24
Çizelge 3 Belediyeler bankası proje yarışması	26
Çizelge 4 İstanbul Adalet binası proje yarışması	28
Çizelge 5 Vakıf iş hamı proje yarışması	30

ÖNSÖZ

Yalınlık kavramı çok eski ve evrensel bir düşüncedir. Çeşitli dinler, felsefeler, kültürler, mimari dönemler araştırıldığında yalınlık kavramının hepsinde var olduğu, çeşitli şekillerde yorumlanıp insanlara anlatıldığı görülmektedir. Günümüzde de mimarlıktan dekorasyona, resimden heykele, şiirden müziğe kadar tasarımın söz konusu olduğu her alanda etkisini göstermektedir.

Karmaşa kavramı da yalınlık kavramıyla bazen aynı dönemde bazen de farklı dönemlerde ortaya çıkmış ve tartışma konusu olmuştur. Günümüzde de pek çok deneyimci ve ütöplast tasarımcı karmaşayı mimarlıkta bir çıkış yolu olarak görmektedir.

Her ne kadar yalınlık ve karmaşa kavramları kelime anlamı olarak birbirlerine zıt gibi görünseler de kimi karmaşalar ardında yalınlığı barındırırken, kimi zaman da yalınlığın ardında gizli kalmış karmaşa vardır.

Tez çalışmam sırasında gösterdiği sonsuz sabır ve ilgiden dolayı tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Necati İnceoğlu'na, maddi ve manevi desteklerinden dolayı aileme ve tezimi hazırlamamda katkıları bulunan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Yalınlık ve karmaşa yalnız mimarlıkla ilgili kavramlar değildir. Toplumların yaşam biçimlerinde, yönetim anlayışlarında, moda, edebiyat ve sanatta da görülmüştür. Mimarlıkta da yalınlık ve karmaşa çok tartışılan kavramlar arasındadır.

Tez aşağıda belirtilen sekiz bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde; tezin amacı, içeriği ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde; yalınlık kavramı ve bu kavramı destekleyen diğer kavramların tanımları yer almaktadır. Bu kavramların düşünce ve inanç sistemindeki yeri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; mimarlık tarihi boyunca yalınlık kavramının ortaya çıktığı kültürler ve dönemler ele alınmıştır. Bu dönemler üç ana başlık altında örneklerle incelenmiştir. Bu başlıklar; Aydınlanma Çağı öncesi, Aydınlanma Çağı mimarlığı ve modernizmdir.

Dördüncü bölümde; yalınlığı ilke edinmiş bir akım olan minimalizmin tanımı, ilkeleri ve Uzakdoğu kültürü ile ilişkisi yer almaktadır. Minimalizmin ışık-gölge ve renk, form, malzeme ve detay gibi özellikleri örneklerle incelenmiştir.

Beşinci bölümde; karmaşa kavramının ve bu konuyla ilgili diğer kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Altıncı bölümde; karmaşa kavramının mimarlıktaki yeri ve konuyla ilgili örnekler incelenmiştir.

Yedinci bölümde; Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkemizde açılmış ulusal ve uluslar arası yarışmalar incelenmiştir. Bu yarışmalar arasından yalınlık-karmaşa bakımından birbirleri ile karşılaştırılabilecek olanlar seçilmiştir. Bu projeler; malzeme kullanımı, form, ışığın kullanımı, metafor, strüktür, doku kullanımı ve kitle kompozisyonu gibi kriterlere göre incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Son bölümde ise; yalınlık ve karmaşa kavramları diğer bölümlerde verilen bilgilerin eşliğinde irdelenmiştir. Ayrıca yedinci bölümde incelenen ve karşılaştırılan projelerden Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki yapılaşmalara dair edinilen izlenimler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: yalınlık, karmaşa, minimalizm, Cumhuriyet.

ABSTRACT

The two concepts-simplicity and complex-are not only related to architecture.They have been seen in society's living styles, government's comprehension, fashion, literature and art. Simplicity and complex are the most debated concepts in architecture.

The thesis is consisted of eight parts that is explained below:

In the first part; the information has been given about the aim of thesis, its content and method.

In the second part; the concept of simplicity and the other concepts' definitions that support this concept are presented. The place of these concepts in thought and belief is researched.

In the third part; the cultures and periods that are come to light during the architecture history have been considered. These periods are studied in three main titles with examples.These titles are: Pre Enlightenment age, Enlightenment age architecture and modernism.

In the fourth part; it consists of the definiton of minimalism that take the simplicity as a principle, minimalism's principles and its relation with Far Eastern culture. The characteristics of minimalism like light-shadow, color, form, material and detail are examined with examples.

In the fifth part; the concept of complex and the other concepts' definitions are related.

In the sixth part;the place of complex concept in architecture and the examples that are related have been studied.

In the seventh part; in the first years of the Republic, national and international competitions in our country have been observed. Among these competitions, the projects have been chosen that can be compared with each other from the point of view of simplicity-complex. These projects have been observed and compared according to the usage of material, form, usage of light, metafor, structure, usage of texture and composition of buildings.

In the last part; the concepts of simplicity and complex have been studied with accompaniment of information that is given in other parts. Besides, impressions about the first years of the Republic's built are related by examining the projects that have been observed and compared in the seventh part.

Key Words: simplicity, complex, minimalism, the Republic.

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, kimi zaman aynı dönemlerde kimi zaman da birbirini izleyen dönemlerde ortaya çıkan yalınlık ve karmaşa kavramlarının anlaşılmasına katkıda bulunmaktır. Bununla birlikte bu kavramların mimarlıktaki yerini ifade edebilmek için, tanımları, yer aldığı dönemleri ve ortaya koyulan ürünleri incelemek; Cumhuriyet'in ilk yıllarında açılan yarışmalardan seçilen projeleri buradan elde edilen bilgilere dayanarak irdelemek ve karşılaştırmalar yapmaktır.

1.2 Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmada ilk olarak, yalınlık kavramının tanımı yapılmış, bu kavramın düşünce ve inanç sistemindeki yerinden bahsedilmiştir. Bu kavramın ilk örneklerinin oluşmaya başladığı Antik Çağ ile günümüz arasındaki dönemler ve bu dönemlerde ortaya çıkan mimari ürünler ele alınmıştır. Yalınlığın temelini oluşturduğu Minimalizm akımının tanımı, ilkeleri, özellikleri ve etkilendiği kültürler belirtilmiştir.

Ayrıca karmaşa kavramının ve bunu destekleyen diğer bazı kavramların tanımları yapılmış ve bu kavramları içinde barındıran dönemler ele alınıp, örneklerle incelenmiştir.

Son olarak, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkemizde açılmış ulusal ve uluslar arası yarışmalar incelenerek, aralarından yalınlık-karmaşa bakımından birbirleri ile karşılaştırılabilecek olanlar seçilmiştir. Bu projeler belli kriterlere göre incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

1.3 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada yer alan bilgiler, çeşitli kaynaklar, süreli yayınlar ve internet üzerinden kaynak araştırmaları yapılarak elde edilmiştir. Elde edilen örnekler, bu bilgilerin ışığında incelenmiş, karşılaştırma ve kıyaslamalar yapılarak değerlendirilmiştir.

2. YALINLIK KAVRAMI

2.1 Yalınlık Kavramının Tanımı

Sözlük anlamı olarak;

Yalın: 1. (söz, yazı için) Gösterişsiz, süssüz, sade 2. Çıplak.

Yalınlık: 1. Birleşik ya da karmaşık olmama durumu, sadelik. 2. Düşünce ya da anlatımın herkesçe ve kolayca anlaşılacak biçimde açık olması anlamlarına gelmektedir.

Sade : 1. Katması, süsü, göze çarpan yanı olmayan, yalın, gösterişsiz.

Saf : 1. Katıksız, arı, katışıksız.

Az : Alışılmış olandan, umulandan ya da gerekenden eksik, çok karşıtı. (Ağakay, 1982)

Sadenin veya yalının en yaygın tanımı strüktürel homojenlik ve uyumsuz davranışların olmaması, karmaşık olana göre daha az çizgi, renk vb. içermesidir. Özellikle yalın sadelikten de öte katıksızlığı anlatır, günlük kullanımdan çok teknik bir içeriğe sahiptir.

Yalınlığın, karmaşık olmama, süsten ve her tür fazlalıktan arınmış olmak gibi nesnelere için fiziksel bir nitelik olmasının yanında, salt estetiğin ötesine geçen ahlaki ve yaşamsal boyutları da vardır. (Pawson, 1998) Toplumların yaşam biçimlerinde ve yönetim anlayışlarında da ortaya çıkmıştır.

2.2 Düşünce ve İnanç Sisteminde Yalınlık Kavramı

Yalınlık kavramı çok eski ve evrensel bir düşüncedir. Çeşitli dinler ve felsefeler araştırıldığında yalınlık kavramının hepsinde var olduğu, çeşitli şekillerde yorumlanıp insanlara anlatıldığı görülmektedir.

İslamiyet, yalın bir yaşamı öğütlemiştir. Bunun ötesinde, insan ve yaratıcı güç arasında tanımladığı ilişkinin vasıtasızlığıyla, öncelikle bir din olarak kendisi yalın ve açıktır.

Hız. İsa da, yalın bir yaşam sürmüştür. İnsanları lüksün zarar verici etkilerine karşı uyarmıştır. İncil de, sıkça hayatın maddi ve manevi yanları arasında bir dengeye ulaşma gerekliliğinden söz eder. İslamiyet, Hıristiyanlık, Musevilik, Hinduizm gibi evrensel dinlerin yanında Zen, Budizm gibi daha yöresel kavramlar içinde de yalınlık mevcuttur.

Hindistan'ın politik ve manevi lideri Gandhi ise "Uygarlık, gerçek anlamıyla isteklerin

fazlalaştırılmasından değil, dikkatli ve istekli olarak azaltılmasından oluşmaktadır. Bu, tek başına gerçek mutluluk ve memnuniyete ulaşmayı sağlar” demektedir. (Özberk, 2002)

Yalınlık kavramı, büyük dinler haricindeki inançlarda da mevcuttur. Buna örnek olarak ‘Dostlar Derneği’ denilen, Protestan mezhebi üyeleri Quaker’lar verilebilir. Bu topluluğun hedefi; ibadetten, giyime, davranışlara ve hatta konuşmalarına kadar her konuda yalınlığı desteklemektir.

2.3 Mimarlıkta Yalınlık Kavramı

İnsanlık tarihi boyunca yalınlık kavramı inanç sistemleri, devletlerin yönetim biçimleri, edebiyat, sanat, moda, dekorasyon gibi pek çok konuda olduğu gibi mimarlıkta da çeşitli şekillerde ortaya çıkmıştır.

Bu bölümde; mimarlık tarihinde yalınlık kavramının var olduğu dönemler ve kültürler incelenmiştir.

2.3.1 Aydınlanma Çağı Öncesi

İlk barınaklar; insanoğlunun yalnızca en temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla inşa edilmekteydiler. Bilinen en eski kalıntı Fransa’nın Nice kentinde “Terra Amata” adı verilen bölgedeki barınaklardır. Bu basit barınaklar bilinçli yer yapımının başlangıcını işaret etmekteydiler. (Roth, 2000)

Yerleşik bir düzen kurma ve toplumsal bir yapı geliştirme başarıldıktan sonra, toplumsal değerlerini kalıcı ve simgesel yollarla ifade etmeye yönelmişlerdir. Masif taş megalitleri çıkarmak ve ayağa kaldırmak için çok uzun süren çalışmalar yapmışlardır. Bu megalitik yapılar arasında en bilineni İngiltere’deki Stonehenge’dir. (Roth, 2000) (Şekil 2.1) Taş devrinin görsel etkisinin büyük bölümü basit ve masif formlara dayanmaktadır.

Şekil 2.1 Stonehenge, Amesbury, İngiltere [1]

Daha sonra Antik Mısır, Grek ve Roma mimarlıkları karşımıza çıkmaktadır. Platon'un güzel biçimler olarak tanımladığı temel geometrik formlar, mimarlık tarihi boyunca kullanıla gelen ve bugün de değerlerini kaybetmeyen biçimlerdir. Antik Mısır, Grek ve Roma mimarlıkları da bu temel geometrik formlara dayanmaktadır.

Antik Mısır mimarlığı kütsel geometrik formların, keskin ve kristal yapıların mimarlığıdır. Belirli form ve detayları binlerce yıl neredeyse hiç değiştirmeden kullanmışlardır. Roma ve Yunan mimarlıkları da güçlerini, kullandıkları zaman üstü formların yanında, zaman içinde ekleyerek ve azaltarak mükemmelleştirdikleri şemalardan almışlardır. (Corbusier, 1999)

Bu anıtsal mimarlığın dışında halk mimarisi de kendini göstermiştir. Örnek olarak; Quaker'lar ve Shaker'lar verilebilir. Quaker'lar kendilerini "Dostlar Cemiyeti" olarak adlandıran ve 1600'lerin ortalarında İngiltere'den Amerika'ya göç eden dini bir gruptur. Giyimlerinde, mobilyalarında, konuşmalarında ve mimarlıklarında da yansıtılan katı bir basitlik ve yalınlık prensibini takip ediyorlardı. Bir bütün olarak yalınlıkları, kullanılan materyallerin kalitesi, yüksek nitelikte işçilik, fonksiyonellik, detayın ve süslemenin azlığı ve yerel malzemelerin yapım için tercih edilerek yapının çevresiyle uyumun sağlanması, Quaker yapı geleneğinin önemli özelliklerindedir. [2]

Shaker'larda Quaker'ların bir uzantısı olarak kurulmuştur. Tüm işlerinde ve kendi iç dünyalarında saflık, yalınlık ve mükemmelliği aramışlardır. Binalarına yalın neredeyse modern denebilecek çizgiler egemendi. (Şekil 2.2) Mimari çözümleri, mekan düzenlemeleri ve kullandıkları eşyalar, işleve dayalı, abartısız, düzenli ve yalındı. (Müstecaplıoğlu, 1997)

Şekil 2.2 Shaker kasabası, Canterbury, New Hampshire [3]

2.3.2 Aydınlanma Çağı Mimarlığı

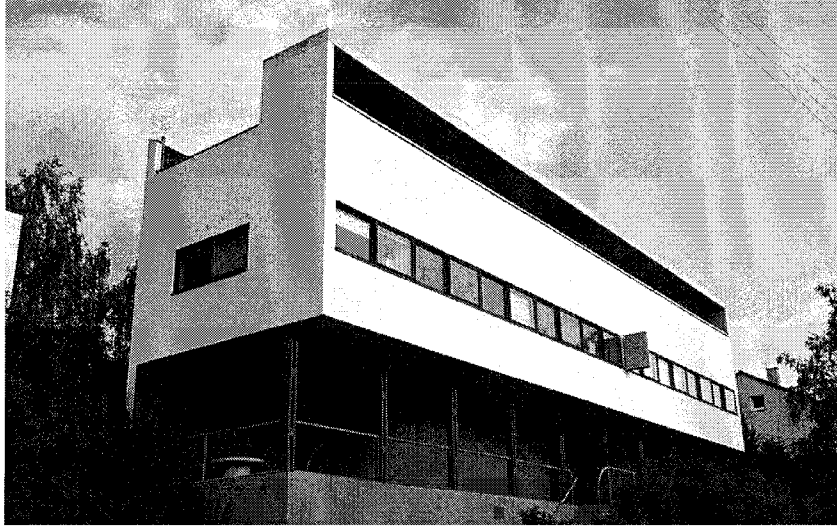
2.3.2.1 Rasyonalizm

Rasyonalizm; felsefede insan aklının önsezilere, hislere ve görgücülüğe olan üstünlüğünü savunur. Her insanda doğuştan ve değişmez bir akıl olduğunu ve bu aklın da önsel, tümel, zorunlu, deney dışı gerçekler taşıdığını savunur.

1700'lerin rasyonel geometrik mimarisi Aydınlanma Çağı'nın mimarisidir. Aydınlanma felsefesi en kısa ve öz olarak "İnsanın, kendi aklını kullanma cesaretini göstermesidir" Söz konusu çağın mimarlarından Etienne-Louis Boullée, özellikle Newton'un anısı için yaptığı tasarımlarda birincil, temel geometrik elemanlardan küre, koni gibi formları kullanmış onları saf, yalın, soyut ve arınmış halleriyle ifade etmiştir.

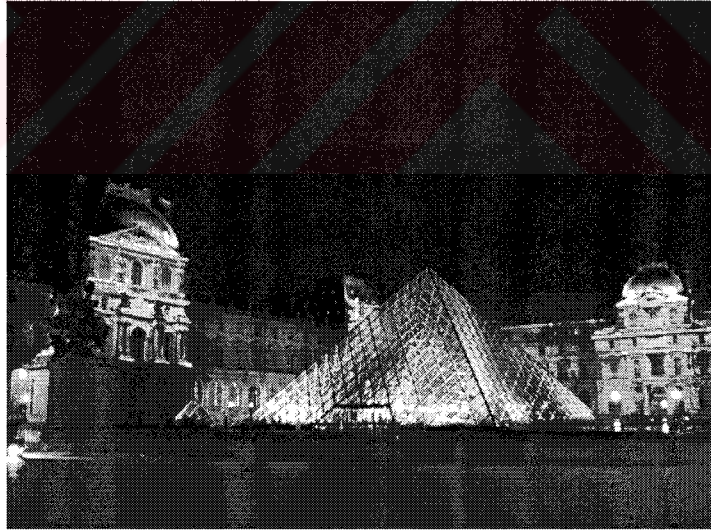
Marc-Antoine Laugier bu tipik biçimlerin çıkış noktasını ve en yalınını, insanoğlunun ilk olarak ormanda yapmış olduğu küçük ve rustik bir kulübede bulur. Bu kulübenin biçimi geometrik bir dille anlatılırsa, bir dikdörtgen prizma ve üzerine konmuş bir üçgen prizmadan ibarettir. "Bu küçük kulübe, yaratılmış olan bütün mimari harikalara bir model oluşturmuştur. Bu ilk modelin yalınlığı sayesinde önemli hatalar yok edilmiş ve gerçek mükemmellik elde edilmiştir. (Kortan, 1989)

Le Corbusier'de güzelliği; saf, yalın, birincil geometrik formlarda bulmuştur. (Şekil 2.3)

Şekil 2.3 House at Weissenhof, Stuttgart, Germany [4]

İnsan aklının, soyut geometrinin bir ürünü olan yalın ve rasyonel biçimler, geçmişte olduğu gibi günümüzde de değerlerini sürdürmektedirler. (Kortan, 1989) (Şekil 2.4)

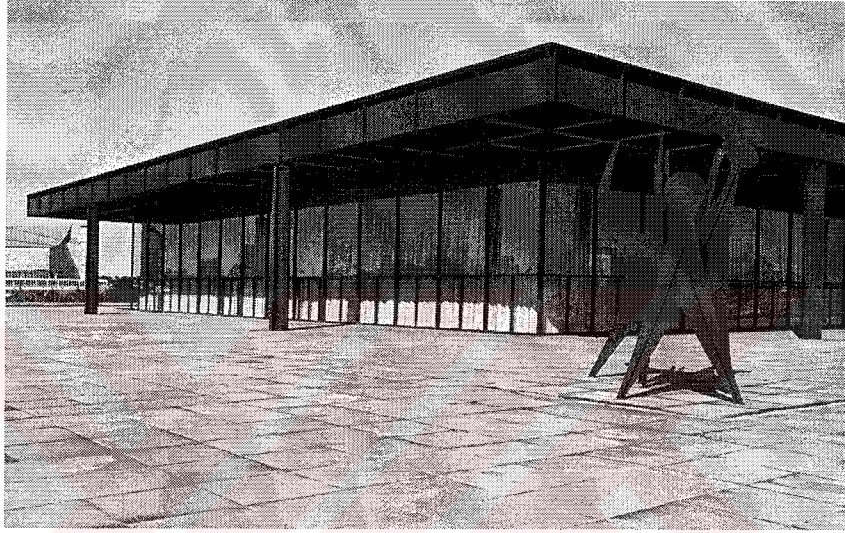
Şekil 2.4 Louvre piramidi, I.M Pei, Paris, Fransa [5]

2.3.3 Modernizm

19. yüzyıldaki endüstrileşmeyle birlikte, teknoloji ve makine tarihte hiç olmadığı kadar insan hayatının içine girmiştir. Avrupa'da 1750'lerde sanayi devrimi ile başlayan; yaşam biçimi, ilişkileri ve özellikle yeni üretim biçimleri ile tüm toplumu içine alan; değişim ve yansıma,

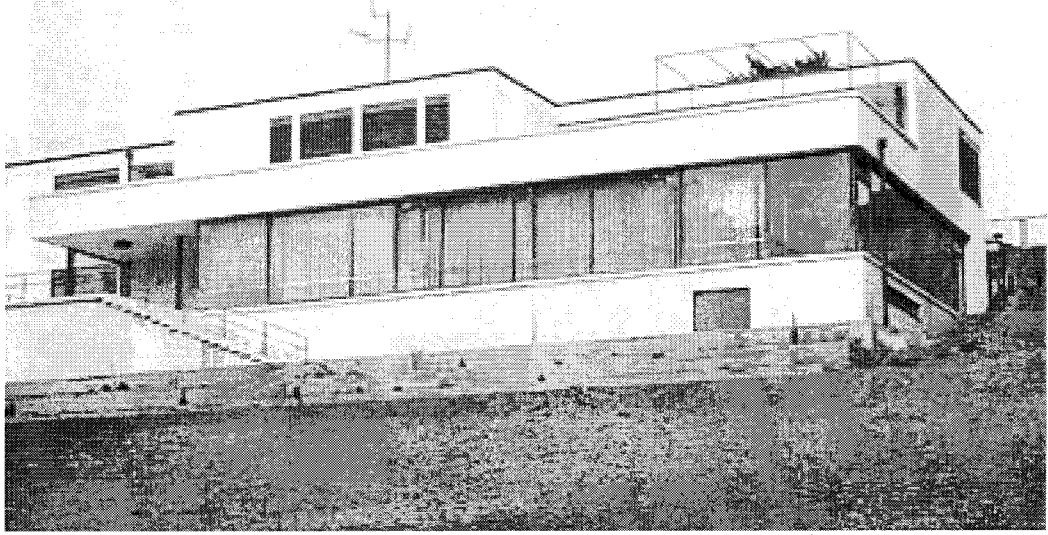
biçim arayışları sonucu “Modern” olarak adlandırılan yeni bir dönemin mimari ile birlikte tüm tasarlama ve sanat alanlarında ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Modern mimarlığın en karakteristik özelliği; özellikle bir önceki yüzyıldaki eklektik tutuma karşı tepki olarak rasyonalizmi, saf geometrik formları ve fonksiyon gereği olan bir tasarlama ve biçimlendirmeyi temel almasıdır. Fonksiyonel olmayan her şeyi, özellikle süslemeyi reddetmiştir. Modern mimarlığın öncü eserlerine baktığımızda; saf, yalın, arınmış birincil geometrik formları görmekteyiz. (Şekil 2.5)

Şekil 2.5 New national gallery, Mies Van Der Rohe, Almanya [6]

Mies Van Der Rohe’de tasarımlarında saf ve yalın formlar, sade orantılar, kesin düzlemler, dik açılar ve dikdörtgen biçimler kullanmıştır. Yapılarında her zaman bir kesinlik, netlik ve bitmişlik vardır. (Bilgin, 1998) (Şekil 2.6)

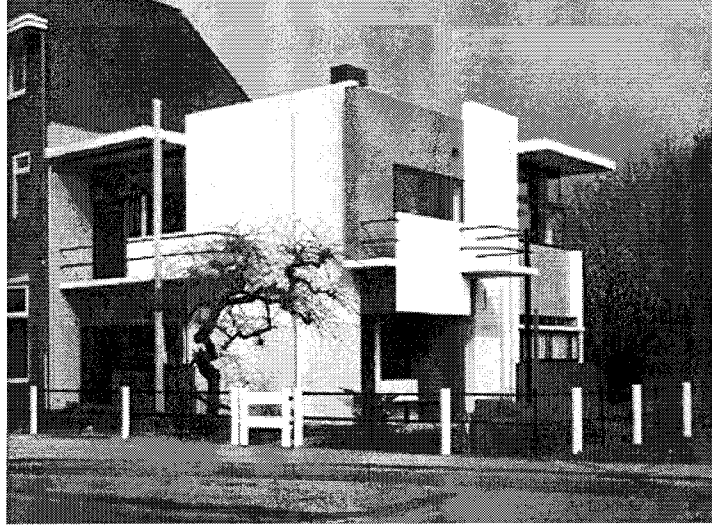
Şekil 2.6 Tugendhat evi, Mies Van Der Rohe, Brno [7]

Modern hareketle birlikte, mimarlık hem biçimsel olarak hem de söylem olarak önemli bir değişime uğramıştır. Biçimler tüm süslemelerden arınmış, sade ve yalın bir hale gelmiştir. Modernizm aynı zamanda malzeme kullanımı ve teknolojinin mimarlıkla olan ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştır. (Korkmaz, 2001)

2.3.3.1 De Stijl

Hollandalı De Stijl hareketi Theo Van Doesburg ve P. Mondrian öncülüğünde başlatılmıştır. Benimsediği ilkeler; hakikat, belirlilik, açıklık, basitlik, ortaklık, objektiflik ve en temel kavramı da biçim vermedir. Akımın öncülerinden Mondrian'ın öne sürdüğü; "Formda ve malzemede soyutlama ile, güzele ve evrensele varılacağı" düşüncesi bu dönem mimarisi ve bağlı estetik anlayışının da, yönlendirici felsefesi olmuştur. (Özer, 1986)

Böylece süslemenin ve tarihsel boyutun yer almadığı saf geometrik biçimlerin ve doğal saf malzemenin görünülerinin kullanıldığı yepyeni bir üslup ortaya çıkmıştır. (Şekil 2.7)

Şekil 2.7 Schroder evi, G.T. Rietveld, Utrecht, Hollanda [8]

2.3.3.2 Pürizm

Le Corbusier ve Amedee Ozenfant'ın yarattığı bir üsluptur. Pürizm; her türlü karışıklık ve dekorasyondan uzak olup, saflık, arınmışlık ve yalınlık gibi özellikleri içerir.

Pürist söylemde Le Corbusier (çeviri, 1999) sadeliği, yalın birincil geometrik formlarda bulmakta ve geometri için; “Geometri çevremize bakmak ve kendimizi ifade etmek için bir araçtır.” demektedir.

Şekil 2.8 Villa Savoye, Le Corbusier, Poissy, Fransa [9]

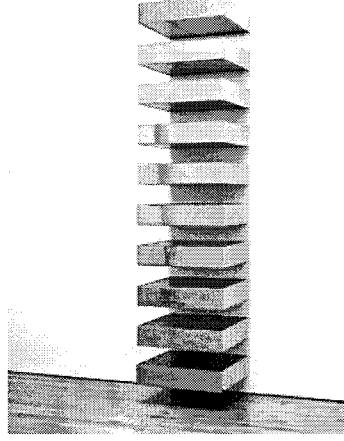
Pürizm de yatay ve dikey hatlar önemlidir ve yalnız temel renkler kullanılmıştır. Tarih

boyunca bütün kütlesi ile yere oturmuş binalar artık toprakla minimum temas eden ve yukarıya doğru açılan bir form kazanmaktadır. Betonarme, çelik gibi çağdaş malzemeler ve teknolojilerle bu fikirler inşa edilebilir hale gelmiştir. (Irmak, 2002) (Şekil 2.8)

3. MİMARLIKTA MİNİMALİZM

Minimalizm, bir sanat eserinin minimum sayıdaki renk, değer, biçim, çizgi ve dokuya indirgenmesi düşüncesi üzerinde yoğunlaşan bir 20. yy. sanat akımıdır. [10]

Şekil 3.1 Donald Judd [11]

Minimalizm yalnızca bir stil değildir. Aynı zamanda bir hareket ya da bir estetik olarak da nitelendirilmiştir. Sanat, mimarlık, müzik, moda, hatta edebiyat ve dini içeren çeşitli söylevler içinde yolunu bulan sadelik ve azaltma olarak da tanımlanabilir. (Şekil 3.1) Minimalizmi aslında iki kelimeyle tanımlamak da yeterli olacaktır; sadelik ve kendini tutma. Biçim, ustalık, detay, yüzey ve malzemenin yalınlığı, dekorasyon, süsün kendini tutması veya azaltılmışlığı bu düşüncenin karakteristikleridir. (Franklin, 2000) (Şekil 3.2)

Şekil 3.2 Minotti koleksiyonu [12]

Bazı ilkeleri ve özellikleri;

- Gerekli özü, uyumu ve anlamı bırakan gereksiz elemanları ve görsel dikkati dağıtan şeyleri azaltmak,
- Dinginlik, yalnızlık ve sakinlik sergileyen mekanların tasarımı, (Franklin, 2000)
- Biçimsel ve yalın kompozisyonların açıklığına ulaşan saf geometri, azaltma, tekrar, ışık, malzemenin saf kullanımınıdır, (Franklin, 2000)
- Bir şeyi ekleme yaparak yaratmaktansa, minimize ederek oluşturmak çok daha zordur,
- Minimalizm, en az çaba ve malzeme ile, estetik ve fiziksel olarak en fazlayı elde etme inancıdır. Esas olan “en az” ın ortaya konma biçimidir. (Gür, 1999)

Minimalizm terimi 1980’lerde özellikle Londra ve New York’taki moda tasarım butiklerinde çok popüler olan bir stili tanımlamak için kullanılmış. New York ve Londra’daki giyim mağazalarının minimalist mekanları çok beğenilmiş ve minimalizmin alışveriş mekanlarından ev dekorasyonlarına kadar birçok alanda etkili olmasına sebep olmuştur.

Minimalizm teriminin mimarlık literatürüne girmesi, yalın bir tasarım anlayışını benimseyen mimarların çalışmalarıyla bağlantılı olmuştur. İtalyan mimarlık dergisi Rassegna 1988 yılında “Minimal” başlığıyla bu hareketi incelemiştir. (Melhuish, 1994)

3.1 Minimalizm ve Uzakdoğu Kültürü

Uzakdoğu kültürü ile minimalizm arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için, bu kültürün dünya görüşünü ve yaşam biçimini incelemek gerekir.

Özellikle Japon dünya görüşü minimalizm düşüncesinin temel kaynaklarından biridir. Japon dünya görüşü tabiat temellidir, yaşamsal sadelik ve doğayla uyum ile ilgilidir.

12. y.y. sonlarında yayılmaya başlayan Zen kavramı Japon felsefesinin temelini oluşturur. Zen, Zen Budizm’inin kısaltılmış halidir. Bazen bir din bazen bir felsefe olarak kullanılır. [13] Zen Budizminin etkileri ve dört temel Budist prensip olan harmoni, saygı, saflık ve sükunet mimarlıktan bahçe düzenlemeye, çay-seremonisinden mobilyalara, resim sanatından gündelik obje tasarımına kadar Japon yaşamının her safhasına yansımıştır.

Japon felsefesinde yer alan bir başka kavram da “Shibui” düşüncesidir. Shibui, ruhani basitliğe ulaşmak demektir. Sanatta basit bir zarifliği ifade eder, buna Sabi denir. Felsefede

kendini Wabi olarak gösterir. Shibui düşüncesinde, ruh basitliğine varmak ve azla yetinmek temel ilkelerdendir. Wabi-Sabi, sadeliğin güzelliğine ve harmoniye dayanan Japon estetiğine denir. (Özberk, 2002)

Japon felsefesinde bulunan; basitlik, yalınlık ve azlık kavramları, minimalizmi doğrudan etkilemiştir.

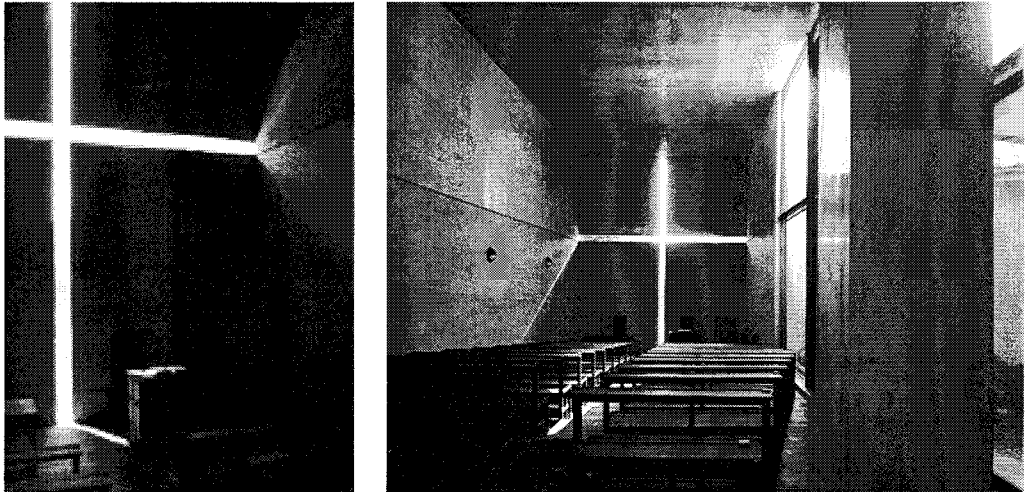
3.2 Minimalizmin Özellikleri

3.2.1 Işık-Gölge ve Renk

Işık, cisimlerin görülmesini ve renklerin ayırt edilmesini sağlayan fiziksel bir enerjidir. (İzgi, 1999) Işık ve gölge; formun, rengin, dokunun ve mekanın algılanmasında önemli rolü olan mimari öğelerdir. Bir mimari mekanın kullanılabilir olması için, ne çeşit olursa olsun mutlaka ışığa ihtiyacı vardır. Işık sayesinde mekan içerisinde kullanılan malzeme ve tüm detaylar açığa çıkar. Özellikle doğal ışık mekanda gün boyu farklı algılar ve ruh halleri veren değişken bir öğedir.

Işığın mekana alınışı, kullanılan konstrüksiyon ve strükture ait kararlarla da ilişki içindedir. Bu ilişki aynı zamanda binanın dış kabuğunu da etkiler.

Doğal ışık ve mimari mekan ilişkisine özel önem vermiş isimlerden biri de Tadao Ando'dur. Ando doğal ışığı anlamsal bir araç olarak kullanmaktadır. Betonarme ve cam gibi malzemeleri kullanarak kültürünün kavramlarını, doğal ışıkla birleştirmiş ve kültürel kavramlardan hareket ederek özgün tasarımlara ulaşmıştır. (Yıldız, 1995) (Şekil 3.3) (Şekil 3.4)

Şekil 3.3 Işık kilisesi, Tadao Ando, Osaka, Japonya [14]

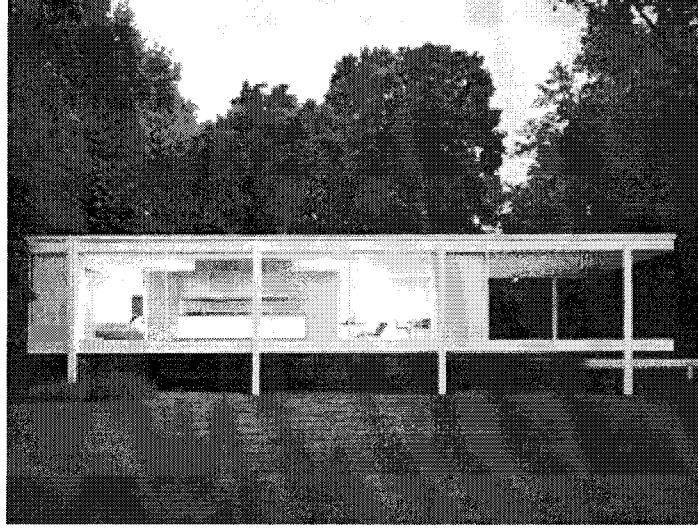
Şekil 3.4 Daylight museum, Tadao Ando, Japonya [15]

3.2.2 Form

Form, genel anlamıyla nesnelere ayırt edici özelliklerini veren maddi öğelerinin kurgusudur. (İzgi, 1999)

Mimarlıkta form, işlev, malzeme, detay, yapım ve çevre ile ilişki içindedir. Mimarlar formun yalınlığını, düzen, yineleme, ritim, ölçek, orantı ve denge gibi bilindik tasarım tekniklerine başvurarak elde ederler. Çoğu mimarın çok önem vermediği birçok ufak ayrıntı minimal mekan tasarımındaki başarıda önemli hale gelir. (Franklin, 2000)

Örnek olarak; Mies Van Der Rohe tasarımlarında saf ve yalın formlar kullanır. Her zaman yapılarında bir kesinlik ve netlik vardır. Ona göre binadaki sadelik bir seçimdir, bir kısıtlama değildir, bir erdem ve ihtiyaç karışımıdır. (Şekil 3.5)

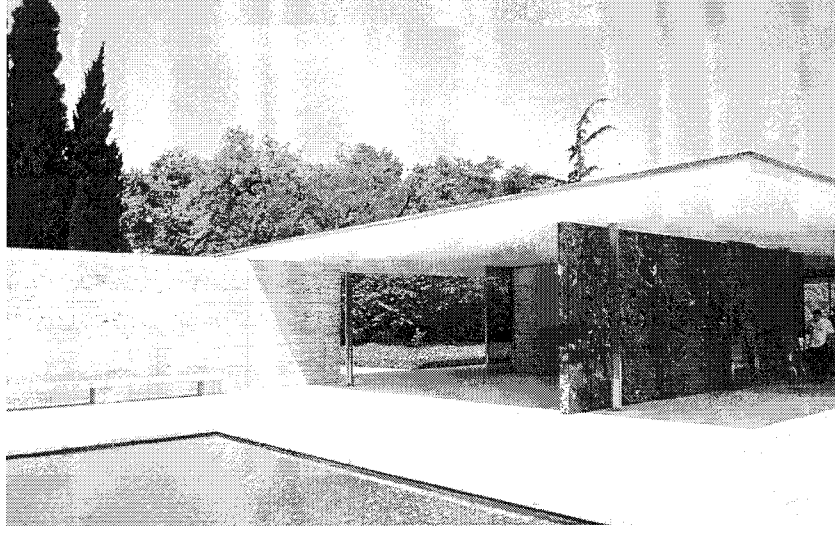
Şekil 3.5 Farnsworth house, Mies Van Der Rohe, Illinois [16]

3.2.3 Malzeme ve Detay

Mimari yalınlığın elde edilmesinde, malzeme seçimi ve kullanımı temel etkenlerdir. Kullanılan malzemenin çeşitliliğinin sınırlandırılması yalınlığa ulaşmada önemli bir yer tutar. Malzeme çeşitliliği, her bir araya gelişte tasarımcıyı farklı bir detay çözümüne zorlamaktadır. Malzeme çeşidi arttıkça, farklı malzemelerin birbirleriyle kurduğu ilişkide ve bir araya gelişlerde zorlanmalar meydana gelmektedir.

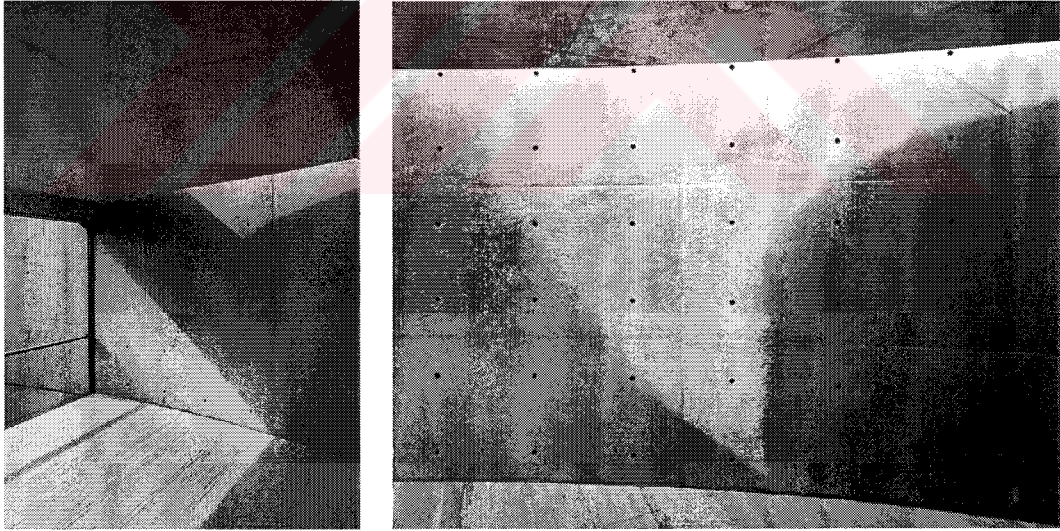
Doğal malzeme kullanımı da yalın bir mimarlık için etkin olmaktadır. Taş, ahşap, toprak gibi malzemeler ustaca kullanıldıklarında mimariye yalınlık katarlar.

Malzeme seçimi kadar malzemenin nasıl kullanıldığı da önemlidir. Mermer ya da ahşap gibi doğal malzemelerin geniş, hacimli ve mümkün olan en az birleşimle kullanımları görsel bir saflık içerir. (Şekil 3.6)

Şekil 3.6 Barcelona pavyonu, Mies Van Der Rohe, Barcelona, İspanya [17]

Örneğin; Mies Van Der Rohe'nin yapıları son detayına kadar dikkatle çözümlenmiş, cam levha, paslanmaz çelik, cilalanmış mermer gibi malzemelerden oluşur. Tadao Ando da yapılarında cam ve betonu ağırlıklı olarak kullanır. (Şekil 3.7)

Şekil 3.7 Kidosaki House, Tadao Ando, Tokyo, Japonya [18]

4. KARMAŞA KAVRAMI

4.1 Karmaşa Kavramının Tanımı

Sözlük anlamı olarak;

Karmaşa : Karmaşık olma durumu.

Karmaşık : Anlaşılması, içinden çıkılması güç olan, içinde birbirinden farklı ve aykırı sayılabilecek bir çok öge bulunan şey için kullanılır.

Kaos : Büyük düzensizlik, kargaşa, genel karışıklık.

Çelişki : İki şey arasında tutarsızlık; karşıtlık. (Ağakay, 1982)

Karmaşılaştırma sade bir sisteme yeni parçalar veya kavramlar katmadır.

Merrell (2001), “bilim tarihi bize iki türlü olguyu göstermektedir, bazen sadelik görünürdeki bir karmaşanın ardında gizlidir, bazen de sadeliğin ardında son derece karmaşık gerçekler vardır” demektedir. Smith (1979) ise “karmaşa, sürpriz, belirsizlik, şaşırtıcılık gibi karakteristiklerle ilgilidir” demektedir. Neyin karmaşık olduğu neyin karmaşık olmadığı tartışma konusudur. Bu gerçekte birbiri içindeki bütün ve parçalar sorunudur. (İnceoğlu, 2004)

4.2 Mimarlıkta Karmaşa Kavramı

Dilimizde karmaşa günlük kullanımda olumsuz bir anlam içerir. Karmaşanın bir üst aşaması olarak nitelendirilebilecek olan kaos ve kaotik için bu olumsuzluk daha güçlüdür. Mimarlıkta, ne karmaşa ne de kaos durumu olumsuz anlamda kullanılmaz. (İnceoğlu, 2004)

Venturi (1991) modern mimarinin kalıplaşmış olduğunu düşünmekte ve mimarları buna karşı başkaldırmaya çağırmaktadır. Kendisinin saf olandan çok karmaşık olanı, sade ve belirgin olandan çok yorumlanabileni, sıradan olanı ve eskiyle birlikte yeniyi kullanmayı tercih ettiğini belirtmektedir. (Şekil 4.1)

Şekil 4.1 Vanna Venturi House, Robert Venturi, Philadelphia, Pennsylvania [19]

Aynı şekilde karmaşayı benimsemiş diğer bazı mimarlar da modern mimarinin pür biçimlerine ve ilkelerine tepki koyarak, özdeliğin karmaşıklığını arama ve yansıtma yoluna gitmişlerdir. Aklın yerini akıldışı (bozguncu); ciddiyetin yerini alaycılık; belirliliğin yerini belirsizlik; soyutlayıcılığın yerini toplayıcılık; bütünlüğün yerini parçalılık; sürekliliğin yerini kopma; uyumun yerini karşıtlık ve çelişki; yalınlığın yerini simgesellik; kavramın yerini metafor; gerçeğin yerini suret, yanılsamalar ve en sonunda da toplum öngörülerinin yerini uydurmalar almıştır. (Gür, 1998)

Mimarlık tarihinde özellikle 1960'lardan itibaren etkili olan postmodern yaklaşımlar da karmaşayı savunmuşlardır.

Postmodernizm, "post-" ekinden kaynaklanan bir sonralık, bir başkaldırı boyutu taşımaktadır. Heterojen, çok sesli ve kaotik yapısı içinde başka bir belirsizlik alanı; bilim, sanat, felsefe arasındaki sınırların kalkması ve hatta bunların çakışması üstüne kurulu bir yapıyı öngörmektedir. Postmodern barındırdığı karmaşa ve çelişkiler ile birlikte, geçmişe ve onun değerlerine verdiği önemle nostaljik bir tutumu benimsemektedir.

Şekil 4.2 Disney House, Michael Graves, Burbank, Kaliforniya [20]

Çelişkili karşıt öğeler kullanılarak şaşırtıcılık elde edilmiş, ürünlerde karmaşa ve çelişkiyi yansıtan öğelere yer verilmiştir. (Şekil 4.2)

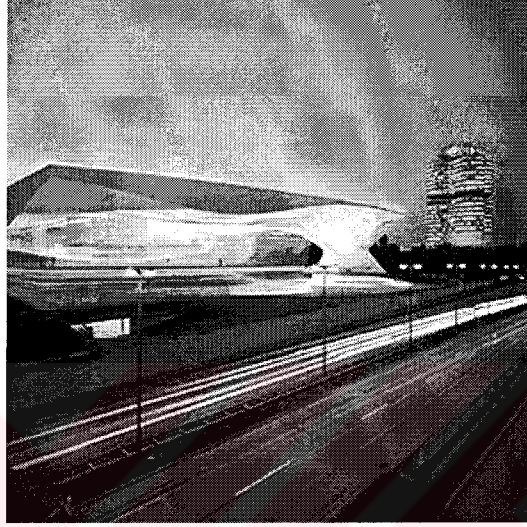
Postmodern mimari de modern mimari gibi dünyadaki ekonomik, teknolojik, sosyo-kültürel değişimler paralelinde gelişmiştir. Postmodernizm ile birlikte; çoğulculuk, tarih, gelenek, renk, heykel, süsleme önem kazanmıştır. Bu dönemdeki “her şey olur” (anything goes) sloganıyla tam bir serbestlik ve özgürlük tarifi yapılmıştır.

Şekil 4.3 Guggenheim müzesi, Bilbao, İspanya [21]

Sanatta ve teknolojide kullanılan malzeme ve teknik kaynaklar çoğaldıkça karmaşılaşmaya

doğru bir eğilim gözlenmektedir. 1990'lı yıllara gelindiğinde tasarımda ve bina üretiminde, bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi, bilginin yayılmasındaki hız, mimarlığı modernizmin ilk yıllarındaki yalınlıktan uzaklaştırmakta karmaşık geometrilere yöneltmektedir. Frank Gehry, Zaha Hadid ve Coop Himmelblau'nun tasarımlarında olduğu gibi önceleri uygulaması imkansız görülen formların tasarımı ve inşası özel bilgisayar yazılımları sayesinde hayata geçirilebilmektedir. (şekil 4.3)

şekil 4.4 BMW Welt, Coop Himmelblau, Münih, Almanya [22]

Mimarlıkta sadelik ve karmaşanın kullanılan metaforlarla da ilgisi olduğu görülmektedir. Post modern mimarlıkta olduğu gibi biçimsel metaforlar kullanıldığında karmaşıklaşma artmakta, anlamsal metaforlar kullanıldığında ise sadeliğe doğru bir yönelme izlenmektedir. Modern mimarlık döneminde  rneğin, Mies Van Der Rohe'nin binalarındaki teknoloji kullanımına ilişkin anlamsal metaforik transferi, ancak hissederiz. Bunun yanında Coop Himmelblau tasarımlarındaki bulut, dinamizm, şelale gibi metaforlar bir yandan tasarımı karmaşıklaştırırken, diğer yandan, bu binaları daha okunabilir kılarlar. (Inceoğlu, 2004) (şekil 4.4)

5. ALAN ÇALIŞMASI

Yalınlık ve karmaşa yalnız mimarlıkla ilgili kavramlar değildir. Toplumların yaşam biçimlerinde ve yönetim anlayışlarında da görülmüştür. Mimarlıkta da yalınlık ve karmaşa çok tartışılan kavramlar arasındadır. Bu kavramlar kimi zaman aynı dönemde kimi zamanda birbirini izleyen dönemlerde ortaya çıkmıştır.

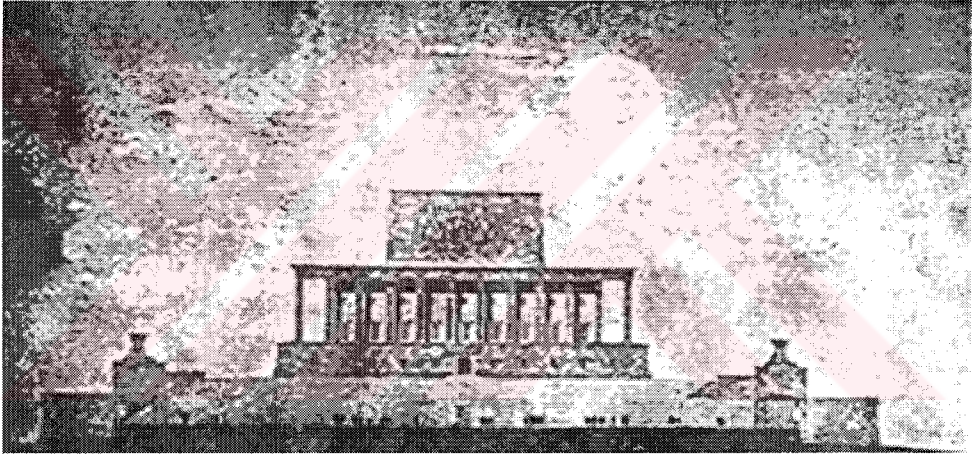
Bu alan çalışmasında Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan binalar konu olarak alınmıştır. Bu dönemde ülkemizde açılmış ulusal ve uluslar arası yarışmalar incelenmiştir. Bu yarışmalar arasından yalın-karmaşa bakımından birbirleri ile karşılaştırılabilecek olanlar seçilmiştir. Seçilen yarışmalar; Anıtkabir proje yarışması, Sümerbank proje yarışması, Belediyeler bankası proje yarışması, İstanbul Adalet binası proje yarışması ve Vakıf işhanı proje yarışmasıdır. Bu projeler; malzeme kullanımı, form, ışığın kullanımı, metafor, strüktür, doku kullanımı ve kitle kompozisyonu gibi kriterlere göre incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

5.1 Anıtkabir Proje Yarışması

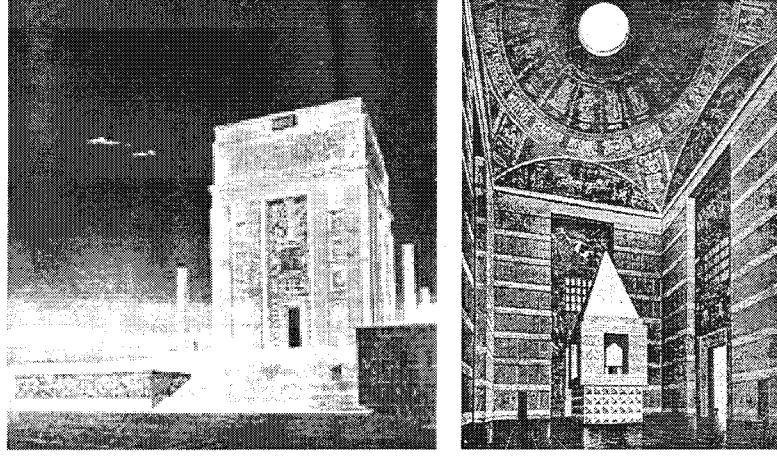
Anıtkabir proje yarışmasına katılan projeler arasından, birincilik alan Emin Onat ve Orhan Arda'nın projesi ve diğerlerinden farklı görülen dört proje seçilmiş ve incelenmiştir. Birinci olan proje yalın geometrik forma ve kitle kompozisyonuna sahiptir. (Şekil 5.1) Klasik Yunan anıtından esinlenilmiş ve süslemede rölyeflere yer verilmiştir. Arnolfo Foschini'nin projesi yalın bir geometriye ve kitle kompozisyona sahip olup tepe ışığı kullanılmıştır. Türk kubbesine gönderme yapılmış fakat bu dışardan algılanmamaktadır. (Şekil 5.2) Giovanni Muzio projesinde çok sayıda pencere kullanılarak tekrara dayalı ritm oluşturulmuş. Kitle kompozisyonu bakımından karmaşıktır. Metafor olarak da Mısır piramitlerinden esinlenilmiştir. (Şekil 5.3) Sedat Hakkı Eldem projesinde şeref holünde ışık, mozoleyi vurgulayacak şekilde içeri alınmış ve böylece anıtsallık yaratılmıştır. (Şekil 5.4) Clemens Holzmeister projesinde Selçuklu türbesinden etkilenerek yalın bir kitle kompozisyonu oluşturmuştur. Şeref holündeki mozoleyi tepe ışığı ile aydınlatmıştır. (Şekil 5.5)

.Çizelge 1 Anıtkabir Proje Yarışması

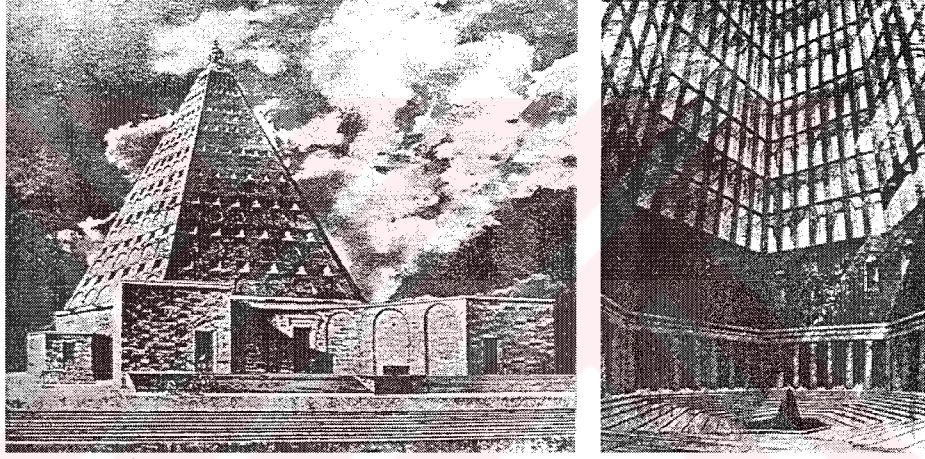
Anıtkabir Proje Yarışması	Malz. kull.	Form	Işığın kull.	Metafor	Strüktür	Doku. kull.	Kitle komp.
1.ödül; Mimar Muallim Emin Onat ve Orhan Arda	taş yalın	yalın geo.	–	Yunan mim.	yığma	süsleme	yalın
Mimar Arnaldo Foschini projesi (Roma)	taş yalın	yalın geo.	tepe ışığı	Türk kubbesi	yığma	süsleme	yalın
Mimar Giovanni Muzio projesi	taş	ritm	tepe ışığı	piramit	b.a.	–	karmaşık
Prof. Sedat Hakkı Eldem projesi	taş	kubbe	anıtsal	türbe	yığma	yalın	yalın
Prof. Mimar Clemens Holzmeister projesi	–	kubbe	tepe ışığı	Selçuk. türbesi	–	yalın	yalın

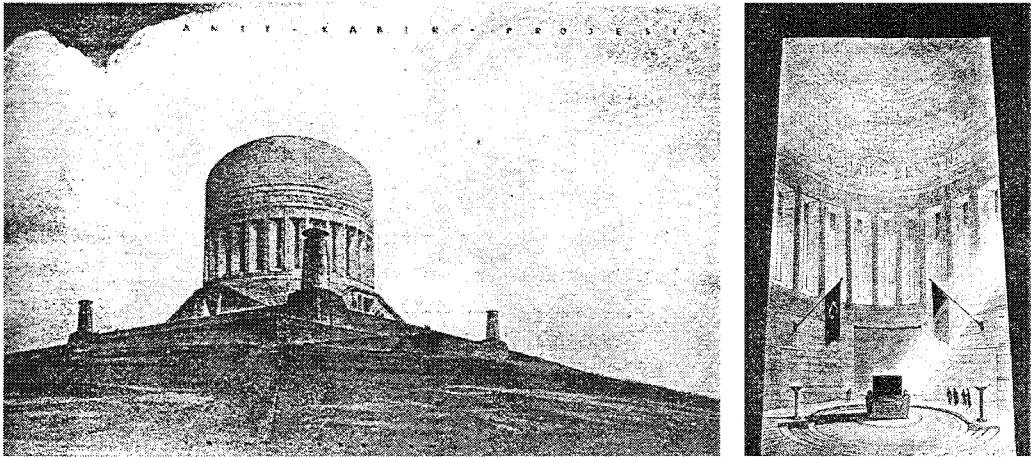
Şekil 5.1 Anıtkabir proje yarışması 1.ödül, Emin Onat ve Orhan Arda (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106)

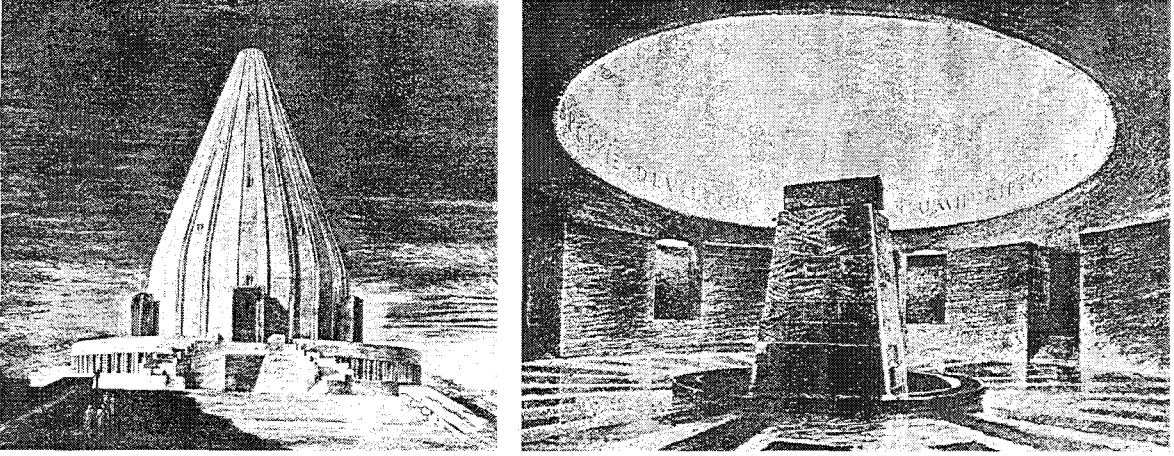
Şekil 5.2 Anıtkabir proje yarışması, Arnaldo Foschini (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106)

Şekil 5.3 Anıtkabir proje yarışması, Giovanni Muzio (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106)

Şekil 5.4 Anıtkabir proje yarışması, Sedat Hakkı Eldem (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106)

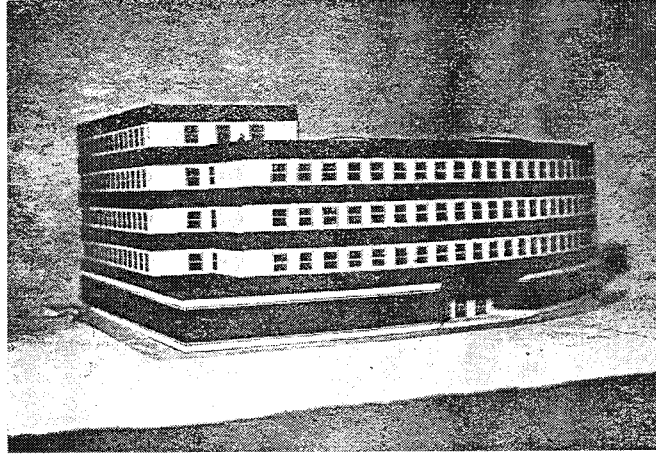
Şekil 5.5 Anıtkabir proje yarışması, Clemens Holzmeister (Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106)

5.2 Sümerbank Proje Yarışması

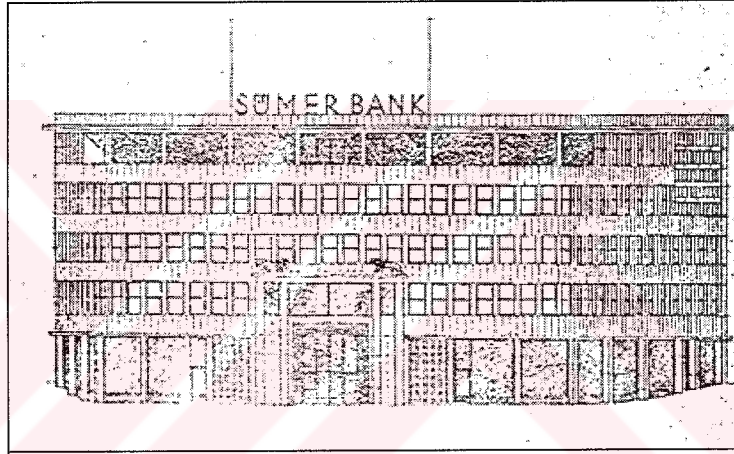
Sümerbank proje yarışmasına katılan projeler arasından, birinci olan Seyfettin Erkan projesi, ikinci olan F.A. Breuhaus projesi ve Sedat Hakkı Eldem'in projesi seçilmiş ve incelenmiştir. Bu projelerde incelenen kriterler açısından birçok benzer özellik saptanmıştır. Bunlardan biri de her üç projede de yatay şeritlerin kullanılmasıdır. Üçü de malzeme ve doku kullanımı açısından gayet yalındır. Birinci olan projede malzemede iki ayrı renk kullanılarak kontrast oluşturulmuştur. (Şekil 5.6) İkinci olan proje de zemin katta şeffaflık oluşturulmuş ve çatıda farklılaşmaya gidilmiştir. (Şekil 5.7) Sedat Hakkı Eldem projesinde de zemin ve çatıda farklılaşma yaratılmıştır. (Şekil 5.8)

Çizelge 2 Sümerbank proje yarışması

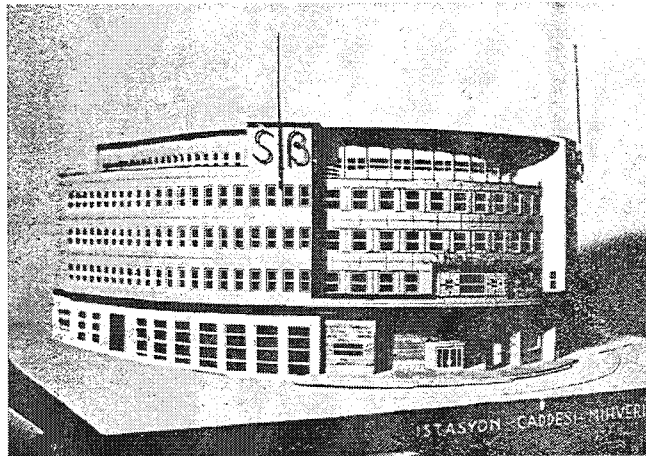
Sümerbank Proje Yarışması	Malz. kull.	Form	Işığın kull.	Metafor	Strüktür	Doku. kull.	Kitle komp.
1.ödü; Mimar Seyfettin Erkan	yalın	net yalın	–	–	betonarme	yalın	yalın
2.ödü; Mimar Prof. F. A. Breuhaus	yalın	net yalın	–	–	betonarme	yalın	karmaşık
Mimar Sedat Hakkı Eldem projesi	yalın	net yalın	–	–	betonarme	yalın	karmaşık

Şekil 5.6 Sümerbank proje yarışması 1.ödül, Seyfettin Erkan (Arkitekt Dergisi, 1935, 68-73)

Şekil 5.7 Sümerbank proje yarışması 2.ödül, F.A. Breuhaus (Arkitekt Dergisi, 1935, 68-73)

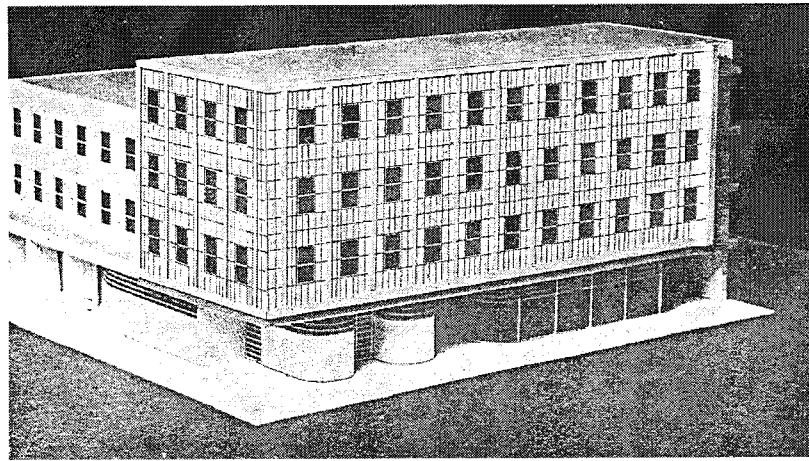
Şekil 5.8 Sümerbank proje yarışması, Sedat Hakkı Eldem (Arkitekt Dergisi, 1935, 68-73)

5.3 Belediyeler Bankası Proje Yarışması

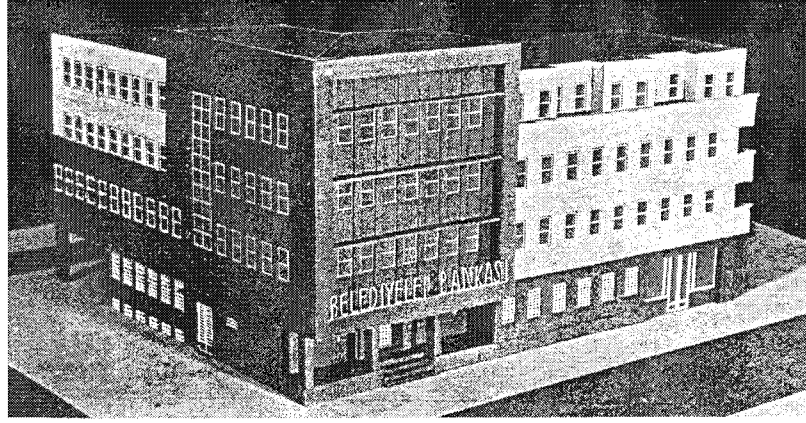
Belediyeler bankası proje yarışmasına katılan projeler arasından, birinci olan Seyfi Arıkan projesi, ikinci olan Mimar İrfan ve Nizamettin projesi, üçüncü olan Mimar Celal ve Reşat projesi ve Ahmet Sabri ve Emin Onat projesi seçilmiş ve incelenmiştir. Birinci olan projede zemin kata şeffaflık verilmiş. Dokuda tekrarlar yapılarak ritm oluşturulmuş. (Şekil 5.9) İkinci ve üçüncü olan projede iki ayrı renk kullanımıyla cephede farklılık yaratılmış. (Şekil 5.10) (Şekil 5.11) Emin Onat projesinde zemin kat arkatlı yapılmış, çatıda farklılaşmaya gidilmiştir. (Şekil 5.12) Projelerin hepsinde çıkmalar ve geri çekilmelerle cephelere hareket kazandırılmış. Özellikle ikinci olan projede kullanılan formlar net olmasına rağmen cephede yapılan hareketler cepheyi karmaşık gibi algılanmasına sebep olmaktadır. Ayrıca bütün projelerde açılan aynı tip pencerelerle ritm oluşturulmuş.

Çizelge 3 Belediyeler bankası proje yarışması

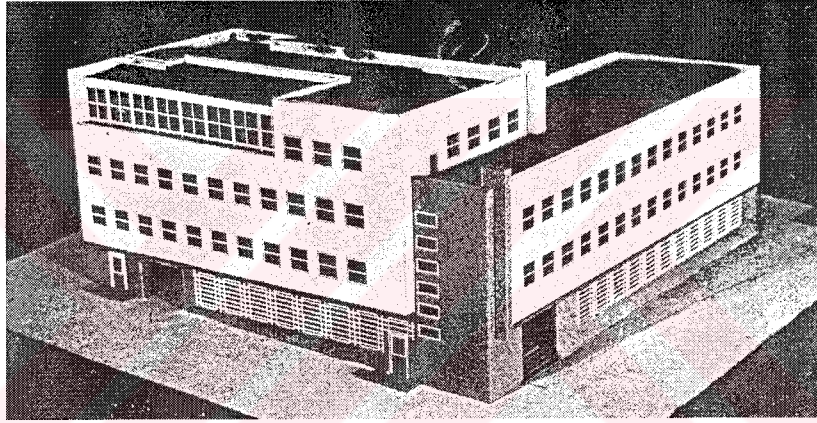
Belediyeler Bankası Proje Yarışması	Malz. kull.	Form	Işığın kull.	Metafor	Strüktür	Doku. kull.	Kitle komp.
1.ödü; Mimar Seyfi Arıkan projesi	yalın	yalın basit	–	–	betonarme	tekrar ritm	yalın
2.ödü; Mimar İrfan ve Nizamettin	yalın	net	–	–	betonarme	yalın	çıkma
3.ödü; Mimar Celal ve Reşat	yalın	net	–	–	betonarme	yalın	kot farkı
Mimar Ahmet Sabri ve Emin Onat	yalın	net yalın	–	–	betonarme	yalın	çatıda farklı

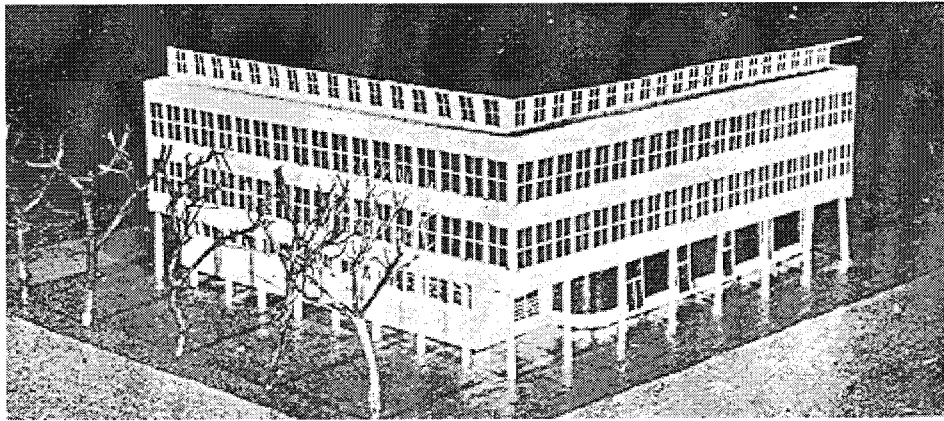
Şekil 5.9 Belediyeler bankası proje yarışması 1.ödü, Seyfi Arıkan (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291)

Şekil 5.10 Belediyeler bankası proje yarışması 2.ödül, Mimar İrfan ve Nizamettin (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291)

Şekil 5.11 Belediyeler bankası proje yarışması 3.ödül, Mimar Celal ve Reşat (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291)

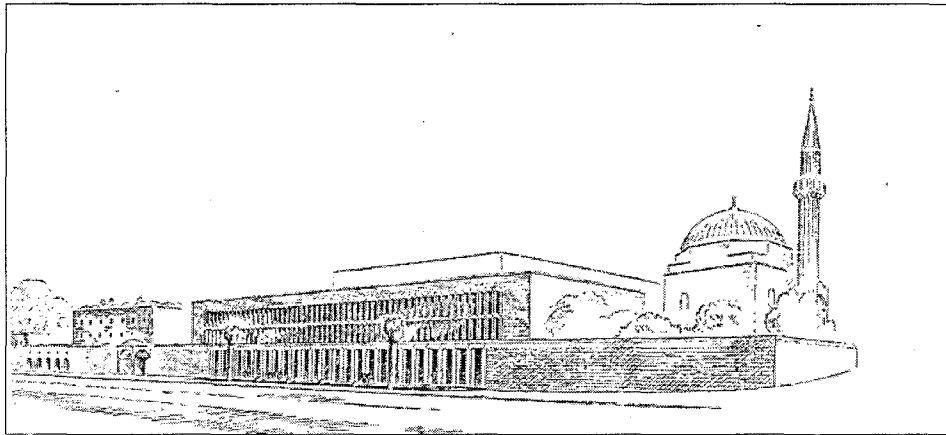
Şekil 5.12 Belediyeler bankası proje yarışması, Ahmet Sabri ve Emin Onat (Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291)

5.4 İstanbul Adalet Binası Proje Yarışması

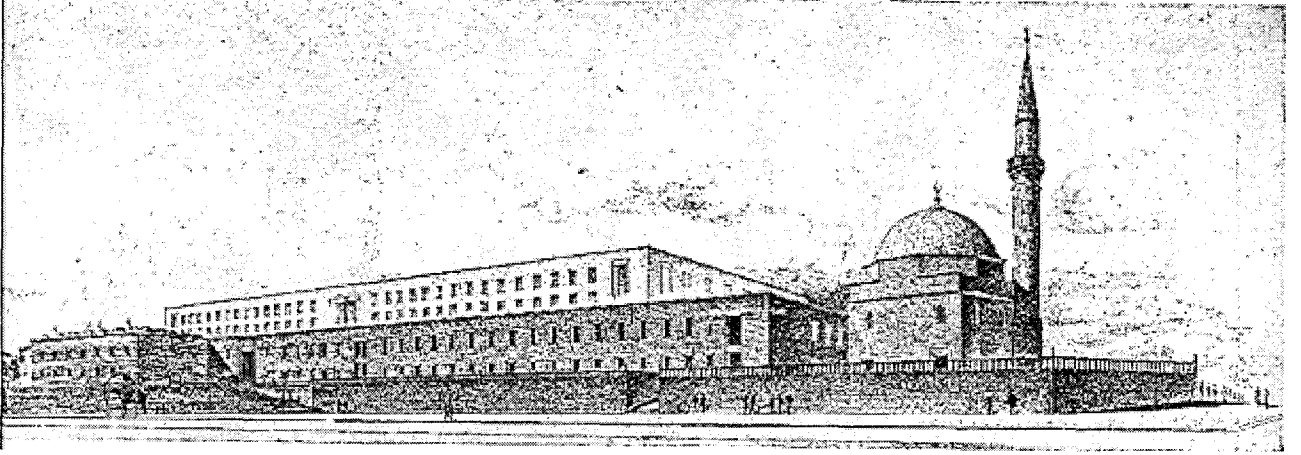
İstanbul Adalet binası proje yarışmasına katılan projeler arasından, birinci olan Emin Onat ve Sedat Hakkı Eldem projesi, ikinci olan Nevzat Erol ve Maruf Önal projesi ve üçüncü olan R. Bediz, D. Kamçıl, F. Meteğil projesi seçilmiş ve incelenmiştir. Birinci olan projede saf geometrik formlarla yalın bir kitle hareketi sağlanmış. Tekrarlanan yüksek pencerelerle ritim oluşturulmuş ve zemin kattaki boşluklar meydanla bütünleşmeyi sağlamıştır. (Şekil 5.13) İkinci olan projede diğerlerinden farklı olarak zemin kattaki masif duvar etkisi ile yapının meydanla ilişkisi koparılmıştır. Yapının üst kısmı geri çekilmiş ve diğer projelere oranla daha küçük pencereler kullanılmıştır. (Şekil 5.14) Üçüncü olan projede cephede geniş ve yüksek boşluklarla anıtsallık sağlanmış ve yapı tamamıyla meydana açılmıştır. (Şekil 5.15)

Çizelge 4 İstanbul Adalet binası proje yarışması

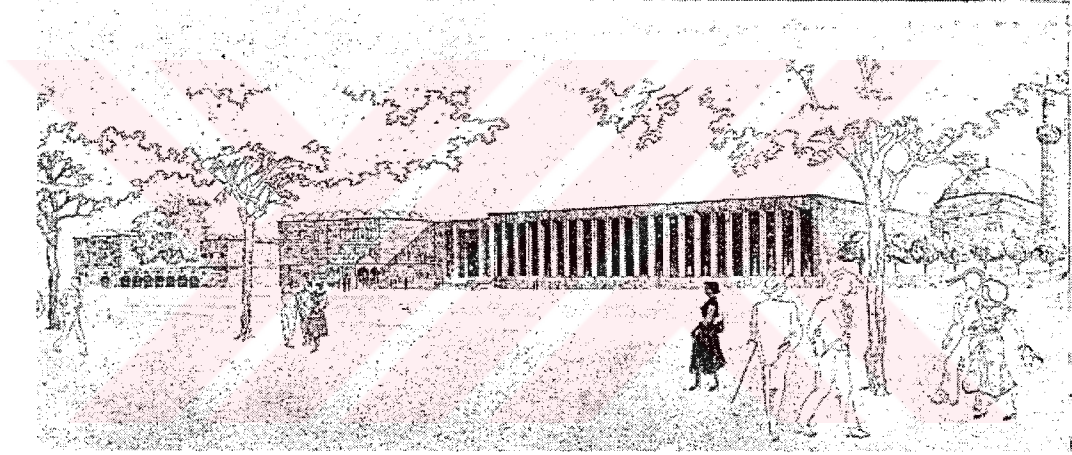
İstanbul Adalet Binası Proje Yarışması	Malz. kull.	Form	Işığın kull.	Metafor	Strüktür	Doku. kull.	Kitle komp.
1.ödül; Mimar Emin Onat ve Sedat Hakkı Eldem	yalın	saf geo.	–	–	–	saf yalın	net yalın
2.ödül; Y. Mimar Nevzat Erol ve Maruf Önal	yalın	yalın geo.	–	–	–	yalın	net yalın
3.ödül Y.Mimar R. Bediz, D. Kamçıl, F. Meteğil	yalın	net geo.	–	–	–	yalın	net yalın

Şekil 5.13 İstanbul Adalet binası proje yarışması 1.ödül, Emin Onat ve Sedat Hakkı Eldem (Arkitekt Dergisi, 1949, 179-185)

Şekil 5.14 İstanbul Adalet binası proje yarışması 2.ödül, Nevzat Erol ve Maruf Önal (Arkitekt Dergisi, 1949, 179-185)

Şekil 5.15 İstanbul Adalet binası proje yarışması 3.ödül, R. Bediz, D. Kamçıl, F. Meteğil (Arkitekt Dergisi, 1949, 179-185)

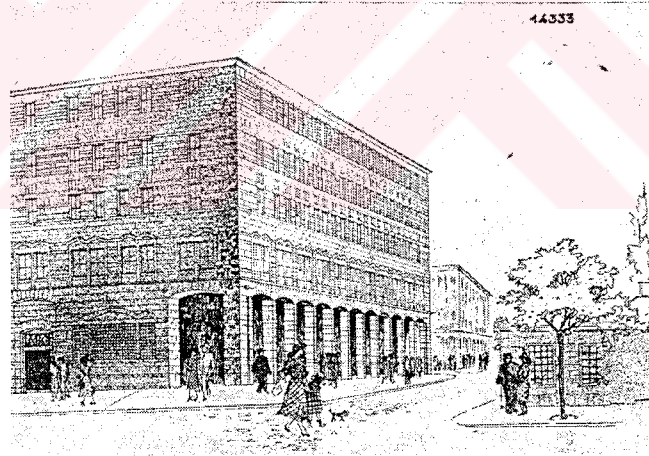
5.5 Vakıf İş hanı Proje Yarışması

Vakıf iş hanı proje yarışmasında katılan projeler arasından birinci olan Fasih Meteğil projesi, ikinci olan Reha Ortaçlı ve Fethi Tulgar projesi, üçüncü olan Edip Onat projesi ve diğer üçüncü olan Fatin Uran projesi seçilmiş ve incelenmiştir. Birinci olan proje gelenekçi yaklaşım sergilemiş ve arkatlarda ve pencerelerde kemerler kullanılmıştır. Malzemenin kullanımı cephede karmaşık bir etki yaratmıştır. (Şekil 5.16) İkinci olan projede de arkatların ve pencerelerin kemerlerle bezenmiş olması ve malzemenin kullanımı birinci projede olduğu gibi bu projede de karmaşık bir etki yaratmıştır. (Şekil 5.17) Üçüncü olan projede cephede çıkmalarla, malzemedeki renk kullanımı ve farklılıklarıyla karmaşa meydana getirilmiştir.

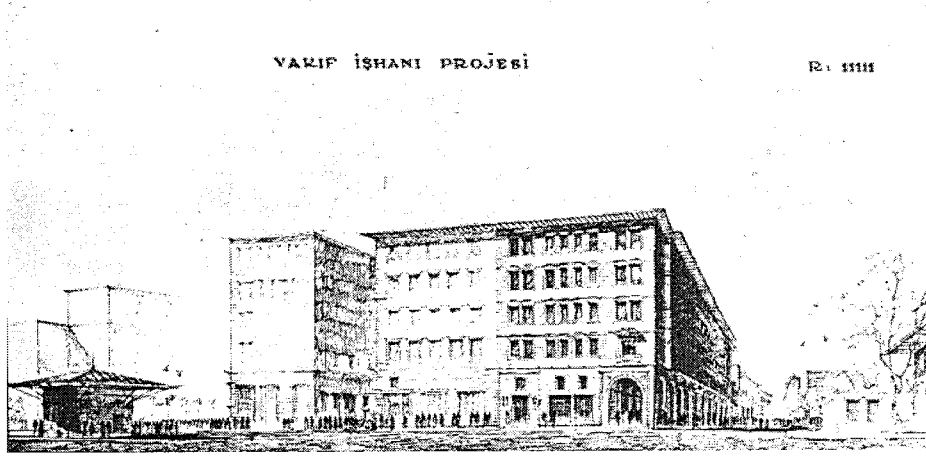
(Şekil 5.18) Ayrıca diğer üç projede olduğu gibi arkatlarda kemerler kullanılmıştır. Diğer üçüncü projede yine gelenekçi bir tutumla arkatlarda kemerler kullanılmış ayrıca buna ek olarak zemin kat pencerelerinde kafesler yer almıştır. (Şekil 5.19)

Çizelge 5 Vakıf iş hanı proje yarışması

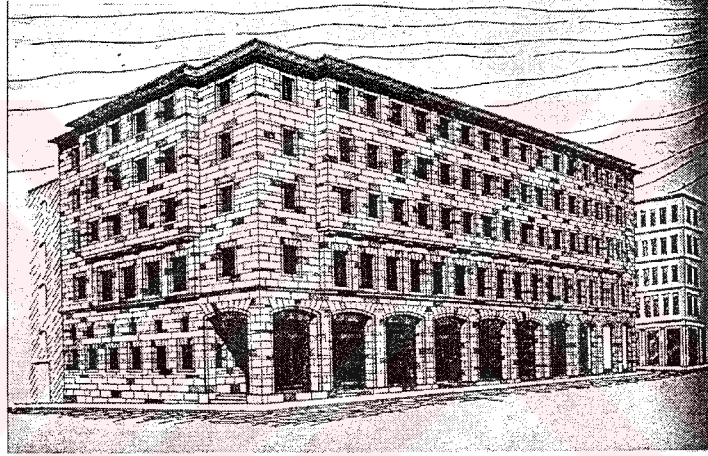
Vakıf İş hanı Proje Yarışması	Malz. kull.	Form	Işığın kull.	Metafor	Strüktür	Doku. kull.	Kitle komp.
1.ödü; Y. Mimar Fasih Meteğil	karma şık	net yalın	—	—	—	karma şık	net yalın
2.ödü; Y. Mimar Reha Ortaçlı, Fethi Tulgar	yalın	net yalın	—	—	—	karma şık	net yalın
3.ödü; Y. Mimar Edip Onat projesi	karma şık	net yalın	—	—	—	karma şık	çıkma
3.ödü; Y. Müh. Mimar Fatin Uran	karma şık	net yalın	—	—	—	karma şık	net

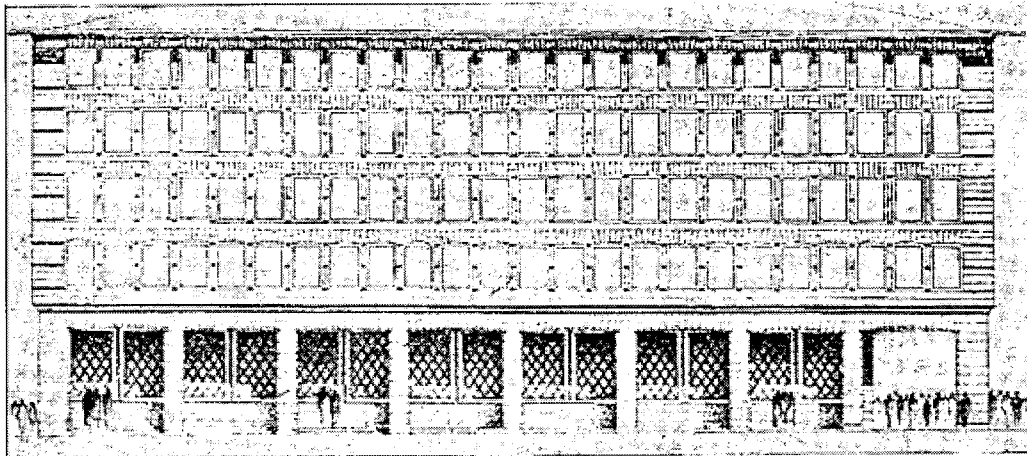
Şekil 5.16 Vakıf iş hanı proje yarışması 1.ödü, Fasih Meteğil (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219)

Şekil 5.17 Vakıf iş hanı proje yarışması 2.ödül, Reha Ortaçlı, Fethi Tulgar (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219)

Şekil 5.18 Vakıf iş hanı proje yarışması 3.ödül, Edip Onat (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219)

Şekil 5.19 Vakıf iş hanı proje yarışması 3.ödül, Fatin Uran (Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219)

6. SONUÇ

Yalınlık kavramı insanlık tarihinin her evresinde hayatın birçok alanında ortaya çıkmıştır. Çok eski ve evrensel bir düşünce olup, pek çok toplum ve inanç sistemi tarafından değer verilen bir nitelik ve erdem oluşu yönüyle önem kazanmıştır. Antik Çağ'dan günümüze uzanan sürece bakıldığında, ilk barınaklardan bugünün yapılarına kadar pek çok yapıda yalın geometrik formların kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda yalınlık kavramı resim, müzik, heykel, edebiyat, dekorasyon ve moda da etkileri görülürken; modernizm, minimalizm gibi akımların da temelinde yatmaktadır. Japon felsefesinde bulunan; basitlik, yalınlık ve azlık kavramları minimalizmi doğrudan etkilemiştir. Minimalizm teriminin mimarlık literatürüne girmesi de yalın bir tasarım anlayışını benimseyen mimarların çalışmalarıyla bağlantılı olmuştur.

Mimarlık tarihinde, 1960'lardan itibaren etkili olan postmodern yaklaşımlar da karmaşayı savunmuşlardır. Sanatta ve teknolojide kullanılan malzeme ve teknik kaynaklar çoğaldıkça karmaşıklaşmaya doğru bir eğilim gözlenir. 90'lı yıllara gelindiğinde tasarımda ve bina üretiminde, bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi mimarlığı modernizmin ilk yıllarındaki yalınlıktan uzaklaştırmakta karmaşık geometrilere yönelmektedir.

Her ne kadar yalınlık ve karmaşa kavramları kelime anlamı olarak birbirlerine zıt gibi görünseler de kimi karmaşalar ardında yalınlığı barındırırken, kimi zaman da yalınlığın ardında gizli kalmış karmaşa vardır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan binalar yarışmalardaki örnekler üzerinden incelendiğinde belli genellemeler yapılabilmektedir. Bu yarışmalara bakıldığında, Anıtkabir proje yarışmasına katılan projelerin genelinde net ve yalın formlar kullanıldığı, metaforlarla çeşitli dönemlerin yapılarına göndermeler yapıldığı, tek tip malzeme kullanıldığı görülmektedir. Ancak bazılarında cephede ve iç mekanlarda süslemelere yer verilerek karmaşa yaratılmış ve ışığın mekana alınma şekli ile anıtsallık sağlanmıştır.

Sümerbank proje yarışmasına bakıldığında; projelerde incelenen kriterler açısından birçok benzer özellik saptanmıştır. Malzeme, renk kullanımının azlığı, genelde basit formların kullanımı projelerde yalınlık etkisi oluşturmuştur.

Belediyeler bankası proje yarışmasında ise geometrik formlar kullanılarak projelerin genelinde yalınlık sağlanmaya çalışılırken cephelerde oluşturulan hareketlilik bazı projelerin karmaşık gibi algılanmasına neden olmuştur.

İstanbul Adalet binası proje yarışması örneklerinin tüm kriterler açısından gayet yalın ve net olduğu görülmektedir.

Vakıf işhanı proje yarışmasına gelindiğinde ise; projelerin hepsinde geometrik formlar kullanıldığı halde, gelenekçi bir tutum sergilenerek cepheye yapılan eklemeler, malzeme ve doku kullanımında izlenen tavır karmaşık bir cephe etkisi yaratmıştır.

Bu incelemeler sonunda görülmektedir ki; ele alınan Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılmış yapıların geneli net ve yalın formlardan meydana gelmekte, ancak malzeme, renk ve doku çeşitliliği ile yapıların yalınlık etkisi karmaşaya dönüştürülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağakay, M. A., (1982), "Türkçe Sözlük", T.D.K. Yayınları, Ankara
- "Anıtkabir Proje Yarışması", Arkitekt Dergisi, 1943, 5-106
- "Belediyeler Bankası", Arkitekt Dergisi, 1935, 287-291
- Bilgin, İ., (1998), "Farnsworth Evi", Arredamento Mimarlık, 5, 92-95
- Franklin, M. W., (2000), "Minimalism; A Faith in Simplicity", NCSU Master of Architecture Thesis
- Gür, Ş. Ö., (1998), "Eleştirel Yorumlarda Mimari Kavramlar-3", Yapı Dergisi, Mayıs, No:198, 75-76
- Gür, Ş. Ö., (1999), "Minimalizm Yeniden Ziyaret mi Ediyor?", Yapı Dergisi, Haziran, No:211, 81-83
- Irmak, C. H., (2002), "Mimarlıkta Yalınlık ve Minimalist Tavır", Yüksek Lisans Tezi, İTÜ
- İnceoğlu, M., İnceoğlu, N., (2004), Mimarlıkta Söylemler, Kuram ve Uygulamalar, Tasarım Yayınevi, baskıda, İstanbul
- "İstanbul Adalet Binası Proje Yarışması", Arkitekt Dergisi, 1949, 179-185
- İzgi, U., (1999), "Mimarlıkta Süreç", Y.E.M. Yayınları, İstanbul
- Korkmaz, T., (2001), "Mimari Stiller: Modernizm, XXI, 6, 142-151
- Kortan, E., (1989), "Mimarlıkta Rasyonalizm, Mimari Akımlar I", Y.E.M. Yayınları, İstanbul
- Le Corbusier, (Çeviri, 1999), Bir Mimarlığa Doğru, Y.K.Y, İstanbul
- Melhuish, C., (1994), "On Minimalism in Architecture", Architectural Design, No: 110, 9-14
- Müstecaplıoğlu, İ. İ., (1997), "Shaker tasarımı-Eller Çalışmak Kalp Tanrı İçin", Arredamento Dekorasyon, 94, 125-129
- Özberk, E. M., (2002), "Mimarlıkta Yalınlık", Yüksek Lisans Tezi, İTÜ
- Özer, B., (1986), "Yorumlar, Kültür, Sanat, Mimarlık", Y.E.M. Yayınları, İstanbul
- Pawson, J., (1998), "Minimum", Phaidon, Hong Kong
- Roth, L. M., (2000), "Mimarlığın Öyküsü", Kabalcı Yayınevi, İstanbul
- "Sümerbank Proje Yarışması", Arkitekt Dergisi, 1935, 68-73
- "Vakıf İşhanı Proje Yarışması", Arkitekt Dergisi, 1949, 213-219
- Venturi, R., (Çeviri, 1991), "Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki", Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, İstanbul
- Yıldız, G., (1995), "Doğal Işığın Mimari Mekanı Biçimlendirilmesi ve Anlam Boyutu Üzerine: Louis I Kahn ve Tado Ando", Yüksek Lisans Tezi, İTÜ

INTERNET KAYNAKLARI

- [1] <http://www.courtneymilne.com/html/stonehenge.html>
- [2] www.berkshireweb.com/quakers/index.html
- [3] <http://www.seacoastnh.com/dct/shakers.html>
- [4] http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbi.cgi/House_at_Weissenhof.html/cid_515600.gbi
- [5] <http://www.nantyglo.com/tourism/2002/aug16/imagepages/image19.htm>
- [6] http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbi.cgi/New_National_Gallery.html/cid_2399805.gbi
- [7] http://user.chollian.net/~ucnet2002/Europe-Czech_Republic/WFAeur_Czech_Republic-Brne_Tugendhat_House-01.jpg
- [8] <http://www.arkitera.com/gununsorusu/2004/06/29.htm>
- [9] <http://www.classic.archined.nl/news/0103/sonneveld2.html>
- [10] www.artlex.com/Artlex/m/minimalism.html
- [11] http://www.guggenheimcollection.org/site/artist_work_md_70_1.html
- [12] www.minotti.it
- [13] www.ibiblio.org/zen/faq.html
- [14] <http://www.andotadao.org/chlight.htm>
- [15] <http://www.geocities.com/arquique1/ando/andodl.html>
- [16] http://www.farnsworthhousefriends.org/images/Proto1-cropped_06.jpg
- [17] <http://www.geocities.com/TheTropics/Shores/8445/barcpav.jpg>
- [18] <http://www.geocities.com/arquique1/ando/andoki.html>
- [19] http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbi.cgi/Vanna_Venturi_House.html/cid_vanna_venturi_002.gbi
- [20] <http://www.archpedia.com/Architects/Michael-Graves.html>
- [21] http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbi.cgi/Guggenheim_Bilbao.html/cid_bilbao_004.gbi
- [22] http://www.coop-himmelblau.at/index_frames.htm

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	16.05.1978	
Doğum yeri	Hollanda	
Lise	1993-1996	Özel Toros Fen Lisesi
Lisans	1997-2001	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2001-2004	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Bilgisayar Ortamında Mimarlık Programı

